

THE AUTHOR- USER INFORMATION CHANNEL IN THE DIGITAL ENVIRONMENT. ITS KEY ACTORS

Elena Tîrziman, Assoc. Prof., PhD., PhD, University of Bucharest

Abstract: The digitization processes, their outstanding development modifies the information channel between the author and the reader. Usually, when we talk about the information channel we talk, in fact, about the following components: the author, the intellectual responsible for the information resource, who creates the very information resource; the editor, responsible for the physical production of the information resource; the librarian who ensures the conservation and preservation of the information resource and who also offers a prompt and authorized access to the document itself

The digital environment introduces major modifications in the editing patterns of the information resources as well as in their communication to the users. Besides the personal intellectual contribution, changing the format of information recording and dissemination, new writing, reading and communication technologies modify the scientific production process. The internet brings about changes in the development of the scientific activities, in terms of information building as well as in terms of its dissemination, that is the public presentation of the research work results. Both the author and the intermediate agents (the editor, the librarian, the bookseller) have to develop new strategies, competences, services in order to ensure an efficient information flow for the user as to satisfy its need for a correct information.

Keywords: editorial pattern, author, editor, bookseller, librarian, user

Mediul electronic produce modificări și transformări profunde ale societății pe toate palierele sale. Așa cum invenția tiparului a influențat și modelat evoluția societății spre o formă cunoscută generic ca Galaxia Gutemberg, tot așa, tehnologiile electronice și digitale determină schimbări și evoluții fără precedent la nivelul existenței în mediul social sub toate aspectele sale. Acum se vorbește generic de Societatea Informației încercându-se astfel să se evidențieze rolul determinant pe care îl au informația și tehnologiile sale eferente în apariție și dezvoltarea de noi modele de existență în toate domeniile sociale. Procesele de construcție, prelucrare, comunicare și utilizare a resurselor informaționale s-au modificat considerabil sub influența Tehnologiilor Informației și Comunicării (TIC) și s-au desprins aproape în totalitate de modelele tradiționale. Ne propunem în această lucrare să aducem în atenția cititorului o serie de aspecte privind modificările care apar în lanțul informațional autor – utilizator sub influența TIC. Modelul de comunicare tradițional care relaționează autorul cu cititorii săi are în vedere o serie de teorii, metode și tehnologii care contribuie la crearea, editarea, tipărirea, difuzarea, prelucrarea, intermedierea, comunicarea și utilizarea unui produs de informare. Modelul de comunicare autor

– cititor în mediul digital păstrează relativ puțin din modelul tradițional obligând astfel actorii implicați să își redefinească atribuțiile specifice.

Schematic canalul informațional poate fi reprezentat astfel:

Autor → Editor → Librar → Bibliotecar → Utilizator

Fiecare actor implicat în acest proces informațional are atribuții precis definite dar care sub influența TIC pot fi preluate de la unii la alții astfel încât se pot întâlni autori care își editează singuri lucrările, editori care au preluat atribuțiile librarilor, bibliotecari care realizează documente digitale, etc.

Autorul este responsabilul intelectual al unui produs informațional. În “spațiul” autorului întâlnim procesul de construcție a informației. Construcția informației este un proces creativ; reprezintă rezultatul al unui proces intern de lucru, un proces intelectual și tehnologic în urma căruia rezultă un produs de informare și documentare adecvat unei nevoi precise de informare.

Producția intelectuală la nivelul unei societăți este influențată de o serie de factori precum:

- Nivelul general de dezvoltare științifică, economică, socială, culturală, etc al societății;
- Politicile instituționale și sectoriale;
- Resursele materiale, financiare și tehnologice;
- Resursele umane și factorul intelectual;
- Factori locali și conjuncturali.

Coroborați toți acești factori pot determina nivelul de dezvoltare al unei societăți, capacitatea acestora de a se adapta și de a progresa.

Actorii construcției informației sunt: comunitățile științifice și profesionale; instituții științifice și de învățământ; instituții administrative și alte tipuri de organizații; indivizi independenți de orice tip de structură organizațională. Autorii aparțin de regulă acestor structuri organizaționale sau instituționale care au un rol important în determinarea cadrului necesar realizării activităților științifice, tehnice sau profesionale care fac posibilă activitatea intelectuală de creare, redactare a unei lucrări sau produs informațional. Autorii din domeniul artistic, literar, muzical sau altă formă de exprimare artistică sunt în general mai puțin dependenți de o structură instituțională în etapa de creație (dar nu și în etapele de difuzare și comunicare)

Autorul este creatorul unui produs intelectual care poate fi ficțiune, literatură științifică, tehnică, profesională. Forme de exprimare electronică sunt considerate a fi în literatura de specialitate: literatura digitală sau cyberliteratura; site-uri literare, blog-ul, comunitățile virtuale. Creația digitală a unui autor sau opera sa digitală poate avea caracteristici diferite în funcție de modalitatea tehnică de realizare precum și de modalitatea de difuzare. Poate fi o prezentare identică cu forma tipărită; poate fi prezentare hypertextuală; integrare de resurse heterogene (text, imagini, video, multimedia) într-o interfață unitară. Se poate vorbi de roman multimedia, hyperroman, nuvelă hypertext, folieton hypermedia, mail-roman. Autorul unui produs intelectual poate să-și difuzeze rezultatul parțial sau final pe un site propriu – site de autor; poate participa la realizarea de site-uri colective sau comunitatea științifică alege să publice rezultatele cu ajutorul unui editor.

Dincolo de activitatea intelectuală interioară personală, schimbarea suporturilor de înregistrare și difuzare a informațiilor, noile tehnologii de scriere, citire și comunicare a acestora modifică procesul de producție științifică. Autorii, pentru a-și păstra autonomia deplină în realizarea lucrărilor lor trebuie să dobândească o serie de cunoștințe teoretice și de competențe practice privind informarea și documentarea în spațiul Internet, în baze de date, redactarea în context digital în funcție de forma finală de prezentare a lucrării, normele și regulile de redactare și prezentare a lucrărilor în mediul digital.

Internetul determină modificări ale activităților științifice atât în faza construcției de informație cât și în faza de difuzare, de prezentare publică a rezultatelor activităților de cercetare. Datorită posibilităților de comunicare și de realizare de activități comune la distanță prin intermediul rețelelor, comunitățile științifice funcționează ca niște comunități virtuale.

Editorul este primul intermediar al unei lucrări științifice, profesionale sau literare între autor și utilizator sau cititor. Editorul este responsabilul de realizarea fizică a unei lucrări în acord cu normele acceptate de publicare și difuzare.

Mediul digital a produs mutații rapide și deosebit de importante în „spațiul” editorului. Meseria de editor s-a schimbat aproape în întregime. Editorii în mediul electronic își asumă difuzarea și vânzarea din ce în ce mai mult în detrimentul librarilor.

În mai puțin de zece ani, editorii din domeniul științific și tehnic au trecut aproape în întregime de la modul de lucru și suportul tradițional la modul de lucru și suportul digital. Mai mult, alături de editurile consacrate, instituții de cercetare, comunități științifice (în special din rațiuni de cost și rapiditate) preiau rolul de editor publicându-și în formă electronică rezultatele activităților de cercetare. *Publicarea în regie proprie* a rezultatelor reprezintă și o modalitate de a eluda o bună parte din complicațiile unui proces editorial. Un raport intern de cercetare nu este supus evaluării unui comitet științific; nu reprezintă forma finală de publicare a unor rezultate de cercetare. Rolul unui asemenea raport este de a aduce în discuție anumite rezultate intermediare de cercetare, de a face evaluări parțiale, de a corecta erori, de a lansa noi piste de cercetare. Difuzarea rapoartelor de cercetare sub formă electronică reprezintă astăzi o practică care s-a generalizat. Marile universități realizează depozite digitale instituționale. Depozitele digitale instituționale sunt colecții digitale ale producției științifice universitare (e-printuri, rapoarte tehnice și de cercetare, teze și dizertații, studii și articole, material didactice). Unele depozite instituționale sunt folosite ca platforme de publicare pentru publicații electronice. Universitățile aleg aceste forme de editare și publicare întrucât permit un control eficient, cantitativ și calitativ, asupra producției științifice universitare și permit extinderea accesului la cercetare, controlul asupra fondurilor de cercetare. De asemenea, depozitele instituționale ar putea modifica modelele de comunicare și evaluare științifică, ar extinde accesul la cercetare și ar reduce puterea de monopol a revistelor științifice, ar întări rolul bibliotecilor.

Prestigiul instituțiilor este un criteriu important de evaluare a publicațiilor. Marile institute de cercetare își publică rezultatele și realizează adevărate colecții virtuale. Site-urile web ale unor asemenea institute sunt foarte vizitate. Atunci apare normală întrebarea: de ce s-ar apela la un editor când institutul sau universitatea își poate face publice propriile rezultate? Pentru ca

marile edituri asigură platformele de editare; au o importantă componentă non-comercială cu rol de marketing, integrează publicitate; integrează în colecții și baze de date resurse de la diferiți furnizori de conținut; gestionează și asigură circuitul științific de la creare, validare comunicare, prezervare; realizează activități de editare complexe care ar fi costisitoare în regie proprie și nici nu ar avea eficiența scontată. Dezavantajul autoeditării: validarea și comunicarea informației. O lucrare valoroasă, nevalidată de comunitatea științifică sau profesională se poate pierde în cantitatea imensă de informații din spațiul web.

Marile edituri, deși aparent au trecut printr-o situație de criză, au reușit să se adapteze exigențelor impuse de noile tehnologii ale informării și comunicării. Au înțeles că nu este vorba de o simplă schimbare a suportului ci de o transformare mult mai profundă care afectează întregul lanț al producerii și comunicării rezultatelor cercetării științifice. Produsele științifice se pot prezenta într-o formă nouă, impun noi exigențe și restricții în utilizare. Prin urmare, marile edituri, adresându-se unui public specializat diversificat, cu posibilități financiare și tehnice diferite, își diversifică la rândul lor oferta. Alături de produsele și serviciile tradiționale beneficiarii pot solicita și varianta electronică a acestora.

Librarul reprezintă, după editor, al doilea intermediar în canalul informațional între autor și cititor. O discuție asupra influenței TIC în spațiul librarului trebuie să țină cont de formele de reprezentare a librăriei, ca structură instituțională care are menirea de a intermedia printr-un act comercial accesul la document și informație. Documentele dintr-o librărie, într-o accepțiune obișnuită, au forma publicațiilor tipărite dar au apărut librării și în spațiul digital. Când vorbim de librăriile electronice avem în vedere următoarele aspecte:

- librăria electronică care vinde online documente tipărite în format clasic (avantajul constă în consultarea la domiciliu a informației bibliografice asupra ofertei; posibilitatea de a face comanda online, în funcție de prezentarea ofertei o serie de informații suplimentare).

- librăria electronică care vinde cărți electronice (e-book) sau alte documente în format digital care pot fi transmise clientului sub formă de fișier sau CD. Posibilități de ofertare și distribuire sunt în funcție de strategia de marketing adoptată: este permisă consultarea gratuită a cuprinsului, a bibliografiei, a rezumatului; a aprecierilor critice, a unui capitol etc. Întâlnim și practica de a comercializa doar online documente sau părți de documente. Se vinde versiunea fulltext a unui document sau a unei părți din document (de exemplu articol din revistă; capitol din carte, imagine dintr-un album, o hartă dintr-un atlas, etc). Nu se poate vorbi de expedierea prin poștă ci de transmitere a versiunii digitale prin Internet (poșta electronică sau descărcare de pe Internet)

Aceasta presupune existența unui acord cu editorii privind realizarea unei baze de date a ofertelor lor de documente digitale și permisiunea acordată de intermediere a vânzării și de difuzare; managementul drepturilor digitale (drepturile de autor și drepturile conexe; drepturile de licență, drepturile de acces, imprimare, împrumut și alte drepturi specifice mediului digital)

Observăm că în spațiul Internet, câmpul editorului și librarului se intersectează tot mai mult iar librarul pierde teren în fața editorului care preferă să-și vândă singur propriile produse.

Avantajul librarului constă în faptul că oferta sa reunește, într-un singur punct de acces, oferta mai multor editori și poate realiza instrumente de informare bibliografică satisfăcând în mare măsură nevoile de informare ale clienților.

Bibliotecarul reprezintă al treilea intermediar al canalului informațional. Biblioteca și bibliotecarul oferă un acces asistat, specializat și de cele mai multe ori complet gratuit la resursele informaționale. Biblioteca poate adauga un plus de valoare documentului și informației primare prin elaborarea de publicații de informare precum bibliografiile, cataloagele, rezumatele, referatele, etc ajutând astfel utilizatorul să regăsească eficient informația necesară. În plus, bibliotecarul poate contribui la instruirea informațională a utilizatorilor în utilizarea resurselor documentare, a bazelor de date, a tehnologiilor și programelor de regășire și utilizare a informației. Din punct de vedere a conținutului se observă deja că bibliotecile își mută accentul de la document spre informație și se încearcă să se pună la dispoziția utilizatorului conținutul informațional al aceluși document. Milioane de înregistrări în baze de date; milioane de pagini Web aproape îl copleșesc pe utilizatorul obișnuit. Are nevoie de un suport pentru a realiza accesul și mai ales selectivitate în condiții de eficiență.

Teoriile și practicile biblioteconomice de organizare, prelucrare, valorificare, evaluare și validare a resurselor informaționale și documentare glisează din spațiul bibliotecii spre mediul electronic. Astfel, experiența profesiilor biblioteconomice, standardele și normele domeniului ajută în tot ce înseamnă tehnologii și proceduri de creare, prelucrare, valorificare, difuzare și administrare a resurselor documentare și informaționale indiferent de ce structură instituțională și indiferent din ce domeniu de activitate este implicată în procesele enumerate. Bibliotecile își mută accentul de la funcția pasivă de conservare și preservare spre o funcție dinamică de acces la informație în formele cele mai moderne ale sale.

Utilizatorul este beneficiarul creației autorului. Modificări importante influențate de TIC se produc și în „spațiul utilizatorului”. Integrarea de noi servicii de informare și de comunicare a generat produse și servicii originale fără nici un fel de echivalent tradițional; s-au dezvoltat noi practici sociale bazate pe noi modalități de folosire a informației. Orice individ poate fi în același timp, datorită TIC și utilizator și producător de informație, comunicare nemaifiind strict unidirecțională. Lectura este considerată a fi o co-producție între autor și cititor, primul exprimând structurile sale cognitive iar celălalt interpretând mesajul cu ajutorul propriilor sale structuri cognitive. Dincolo de dimensiunile sale recunoscute (semiotică, psiho-cognitivă, socială), lectura electronică este afectată de schimbarea suportului și presupune cunoașterea dispozitivelor și instrumentelor informatice utilizate în alegerea unei strategii de lectură. Este necesar să fie cunoscute metodele de producere, prelucrare și regășire a informației la care se adaugă metodele și tehnicile de bază pentru controlul și utilizarea informației. În contextul informațional digital nu mai putem vorbi de un utilizator, cititor inocent care este capabil să acceseze un conținut informațional bazându-se pe un minim de cunoștințe și pe propria intuiție. A putea accesa și utiliza informația digitală presupune din partea utilizatorului un ansamblu de cunoștințe teoretice și de competențe practice care să îi permită să înțeleagă contextul digital, să cunoască formele de prezentare a resurselor informaționale, sistemele de informare și documentare, să poată evalua

informația regăsită și să o utilizeze într-un context de informare și comunicare. Ansamblul de cunoștințe teoretice și competențe practice care asigură instruirea informațională a unei persoane care lucrează sau dorește să se documenteze în spațiul digital reprezintă cultura informației. Cultura informațională sau cybercultura înglobează atât aspecte tehnologice și competențe specifice cât și ansamblu specific de cunoștințe și teorii de informare și are în vedere și impactul ce-l poate avea asupra indivizilor și a domeniului lor de activitate. Cultura informațională este o cultură de sinteză.

Concluzii

În ultimele două decenii s-au produs schimbări fără precedent la nivelul societății sub influența TIC. Asistăm la o substituție a paradigmei mediului hârtie cu paradigma mediului electronic și astfel toți cei care doresc să se implice într-o formă sau alta în mediul digital trebuie să dobândească competențe specifice și un comportament de informare și comunicare adecvat. Transmiterea informației de la autor către utilizator este indiermediată de tehnologii și programe specifice care necesită dobândirea de cunoștințe și abilități adecvate atât din partea creatorului și a celui căreia îi este destinată cât și din partea celor care sunt intermediari în canalul informațional (editor, librar, bibliotecar).

BIBLIOGRAPHY:

BAILEY, Charles W., Jr. The Role of Reference Librarians in Institutional Repositories. *Preprint*: 4/6/05. [online]. Disponibil pe Internet: <http://www.digital-scholarship.org/cwb/reflibir.pdf> [accesat 22 aprilie 2014]

LE COADIC, Yves- François. *La Science de l'Information*. - Troisième édition refondue . - Paris : Presses Universitaires de France, 2004 . - 128 p .- (Que sais-je ?) . - ISBN : 2-13-054749-4

LEBERT, Marie. Une courte histoire de l'ebook. [online] NEF, Université de Toronto, 2009. 118 p. Disponibil pe Internet:

<http://www.etudes-francaises.net/dossiers/ebookFR.pdf> [accesat 22 aprilie 2014]

TÎRZIMAN, Elena. Resurse informaționale și digitale electronice. Aspecte privind construcția, achiziția, prelucrarea, utilizarea, conservarea, arhivarea. În: *Cercetare și dezvoltare în Bibliotecile Naționale ale României și Republicii Moldova: volum de lucrări științifice*. București, Chișinău: Editura BNR, Editura BNRM, 2008. p. 43-67.

TÎRZIMAN, Elena. *Colecții și biblioteci digitale*. București: Editura Universității din București, 2011, ISBN : 978-973-737-979-5, 274 p.